

UDK: 341.214(4-672 EU)
Biblid 1451-3188, 14 (2015)
Год XIII, бр. 51, стр. 9–21
Изворни научни рад

др Слободан ЗЕЧЕВИЋ¹

ЕВРОПСКИ ИДЕНТИТЕТ

ABSTRACT

The unification of European countries into the European Union is the fruit of historical trends as well as the development of political consciousness of the people who live on the European continent. The European Union has not only established hierarchically regulated system of economic laws, but also a system of social standards that have marked the life of citizens of the and other persons residing on its territory. It should be noted for example that the European Union banned the death penalty, human, minority and gender rights, while the multi-party free elections with universal suffrage mandatory became a rule for all its members. European integration has set a democratic political system and respect for human rights and freedom of the commitment and eliminating the totalitarian regimes in much of the continent. Initiation and development of European integration, in addition to national produce and creating a specific “European identity” based on legally regulated system of values.

Key words: European Union, territory, nationality, accessions conditions, legal system, the , the right of citizens of the European Union, European identity.

1) УВОД

Шта значи бити Европљанин, односно да ли је створен посебан „европски идентитет“ својствен грађанима Европске уније и онима који се спремају да уђу у њу? Појам Европљанина више не може само да се сведе на припадника једне од нација са европског континента. Уједињење европских држава у Европску унију као плод развоја политичке свести људи који живе на

¹ Институт за европске студије, Београд. Е-маил: vzecovic@eunet.rs.

Европском континенту допринело је да се обједине и кодификују постојеће и промовишу нове економске, интелектуалне, моралне и цивилизацијске вредности.. С тим у вези јасно је да на територији Европске уније важе специфичне правне норме и правила које постављају стандарде живљења. Овде није реч само о хиеррхијски уређеној целини економских закона који обезбеђују функционисање унутрашњег европског тржишта, слободу кретања људи и капитала, слободну конкуренцију или која усаглашава производне и еколошке прописе држава чланица. Не ради се само о томе да је увођење јединствене европске валуте олакшало пословање и кретање становништва унутар Уније. Поред економских постоје и правно нормирани друштвени стандарди. Треба имати у виду примера ради да је на територији Европске уније забрањена смртна казна, кршење људских, мањинских и родних права, док су вишестраначки слободни избори са општим правом гласа обавезни за све њене чланице. Европска интеграција је поставила демократски политички систем и поштовање људских права и слобода као обавезу и тиме укинула тоталитарне режиме на већем делу континента. Интереси грађана се више не остварују само на националном, већ и на нивоу Уније учешћем представника народа и држава у раду њених институција.

Покретање и развој европске интеграције је дакле, произвео стварање специфичног „европског идентитета“ на основу правно уређеног система вредности и модела живљења. Постоји низ фактора који доприносе одређивању идентитета о коме је реч од оног територијалног, до увођења статута држављанина Европске уније уговором из Мастрихта из 1993. године, али и услова који морају да се испуне да би држава која то жели постала чланица Европске уније. У овом чланку биће речи о анализи претходно поменутих фактора који доприносе настанку „европског идентитета.“

II) ТЕРИТОРИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Уговори о оснивању и право Европске уније примењује се на територији држава чланица Уније онако како је она одређена националним правним нормама,² што значи да територија Уније заправо представља збир територија држава чланица. Унија није дакле као њене државе чланице стекла и заокружила своју теориторију пролазећи кроз дуг историјски процес. Поред тога, Европска унија нема попут федералних држава надлежност да управља својом територијом. Уколико једна од држава чланица изгуби део територије, Унији не преостаје ништа друго него да прими к знању ову чињеницу и

² Члан 52 уговора о Европској унији.

извуче консеквенце у контексту примене права Европске уније.³ Међутим, треба имати у виду да су према уговорима из Лисабона државе чланице солидарно дужне да помогну и да бране чланицу Уније која би била споља нападнута. Уговори о оснивању Европске уније се примењују на територији држава чланица онако као је она одређена националним правом. У вези са претходно изнетим треба узети у обзир специфичан положај одређен прекоморских територија држава чланица. У том смислу право Европске уније се примењује на територији француских прекоморских департмана (нпр. Гваделупа, Мартиник, Свети Мартин), као и на Асорским и Канарским острвима и на Мадери. Међутим, због удаљености, климатских услова и рељефа, мале површине, зависности од трговине ограниченим бројем производа и слабе развијености, Савет на предлог Комисије и уз консултовање Европског парламента, квалификованом већином утврђује специфичне услове за примену права Европске уније на прекоморским територијама држава чланица.⁴ Право Европске уније се примењује и на европским територијама чије спољне послове води једна од европских држава. Реч је конкретно о Гибралтару чији суверенитет врши Велика Британија. Поред тога, право Европске уније се примењује и на Аландским острвима која припадају Финској, али под условима предвиђеним посебним протоколом везаним за споразум о приступању Финске, Аустрије и Шведске. С друге стране, у начелу право Уније се не примењује на Англо-нормандским острвима и острву Ман која су зависна од Велике Британија. Такође, право Европске уније се не примењује на другим прекоморским територијама које су предвиђене чланом 355 уговора о функционисању Европске уније (нпр. Фарска острва и делови Кипра који су под суверенитетом Велике Британије).

III) ДРЖАВЉАНСТВО ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Услови за стицање држављанства Европске уније

Одлука о установљавању држављанства Европске уније задржала је у природу и смисао процеса европске интеграције. Наиме, само постојање држављанства Европске уније овој последњој би дало одлике федералне државе а њени грађани би стекли права и обавезе која би постојала упоредо са оним предвиђеним националним правом.⁵ Против оваквог решења биле

³ Ph. Manin, *L'Union européenne*, Pedone, N 6, Paris, 2005., p. 118.

⁴ Члан 349 уговора о Европској унији.

⁵ Ph. Moreau Defarges, *Les institutions européennes*, Arman Colin, Paris, 1998., p. 146.

су присталице тзв. концепта Уније засноване на међудржавној сарадњи. Увођење држављанства Европске уније било је предвиђено у предлогу нацрта уговора о Европској унији који је припремио Европски парламент 1984. године под називом пројекат “Спинели”, али је оно установљено тек уговором из Мастрихта 1993. године.⁶ Установљавање држављанства Уније није значило истовремено и увођење европске националности, јер је претходно поменуто везано по аутоматизму за поседовање држављанства држава чланица. Уговором из Амстердама из 1999. године допуњена је одредба о држављанству у смилсу да држављанство Уније употпуњује национално држављанство и не замењује га.⁷ Овим се изашло у сусрет онима који су страховали од изражене федерализације Уније и стављања националног држављанства у други план. Тежње заговорника федерализма да обједине и прошире права држављана Уније у једном члану уговора су у том тренутку остале неостварене.⁸ У уговору о Европској заједници утврђеним у Ници 2003. године⁹ али и у уговору о функционисању Европске уније из Лисабона из 2009. године, одредбе о држављанству Европске уније садржане су у посебном делу.¹⁰ Чланом 20 уговора о функционисању Европске уније одређено је да је држављанин Уније свако лице које поседује држављанство једне од држава чланица. Држављанство Уније се додаје националном држављанству и не замењује га.

Права везана за држављанство Европске Уније

Право слободе кретања и боравка

Уговором о Европској економској заједници било је предвиђено право на слободу кретања и запошљавања радника унутар Заједнице,¹¹ право лица које врше независна занимања¹² попут адвоката, лекара или архитеката, да се настане, обављају свој посао или пак пруже услуге¹³ у другој држави чланици,

⁶ Некадашњи члан 8 који је уграђен у уговор о Европској заједници уговором из Мастрихта.

⁷ Некадашњи члан 17 уговора о Европској заједници уграђен уговором из Амстердама.

⁸ Georges Berthu, Dominique Souchet, *Le traité d'Amsterdam contre la démocratie*, Liberté politique, Paris, 1998.

⁹ II део уговора о Европској заједници.

¹⁰ II део уговора о функционисању Европске уније.

¹¹ Некадашњи члан 39 уговора о Европској заједници.

¹² Некадашњи члан 43 до 48 уговора о Европској заједници.

¹³ Некадашњи чла 49 до 55 уговора о Европској заједници.

као и право на слободно настањивање предузећа на територијих других држава чланица путем оснивања филијала и представништва. Из претходно изнетог могло је да се закључи да је слобода кретања и настањивања била везана за вршење економских активности. И поред овог условљавања, слобода кретања и боравка је широко тумачена.¹⁴ Суд правде је на пример ишао корак даље у ширењу права на слободу кретања унутар Заједнице, јер је протумачио да корисници одређене услуге попут оне туристичке могу без условљавања да отпутују у другу државу чланицу у којој треба да им буде пружена претходно поменута услуга.¹⁵ Савет је 1990. године донео три директиве којима је право боравка у државама чланицама доделио студентима, пензионерима и регулисао коришћење овог права за држављане чланица Заједнице који нису били обухваћени постојећим нормама комунитарног права.¹⁶ У пракси, гранична контрола приликом преласка грађана држава чланица Заједнице из једне државе чланице у другу, била је обична формалност. Уговором о Европској унији из Мастрихта одређено је да право на слободу кретања и боравка практично проистиче из поседовања држављанства Европске уније. У том смислу сваки држављанин Европске уније има право да се креће и слободно борави на територији држава чланица без обзира да ли обавља економску активност,¹⁷ изузев ограничења и услова предвиђених уговорима о оснивању и одредби усвојених у циљу њихове примене.¹⁸ Европски парламент и Савет су надлежни да путем редовног законодавног поступка усвоје мере у циљу олакшавања коришћења права на слободу кретања и боравка.¹⁹ Поред тога, применом посебног законодавног поступка Савет може да усвоји мере које се тичу здравственог осигурања и социјалне заштите, а које доприносе лакшем коришћењу права на слободу кретања и боравка унутар Уније.²⁰

Коришћења права на слободно кретање унутар Уније било је ојачано посебним међународним уговорима закљученим између појединих држава чланица мимо комунитарног права. Реч је о тзв. Шенгенским споразумима

¹⁴ L. Cartou, *L'Union européenne*, Dalloz, 2 edition, Paris 1996., p. 264.

¹⁵ CJCE, 31.1.1984., Luisi et Carboni, aff. C-286/82.

¹⁶ N. Ligneul, O. Tambou, *Droit europeen du marche*, Ellipses, Paris, 2006., p. 54.

¹⁷ Guy Isaac, Marc Blanquet, *Droit general de l'Union europeenne*, Sirey, 10 edition, Paris, 2012., p. 13.

¹⁸ Некадашњи члан 18 уговора о Европској заједници. Садашњи члан 21 став 1 уговора о функционисању Европске уније.

¹⁹ Члан 21 став 2 уговора о функционисању Европске уније.

²⁰ Члан 21 став 3 уговора о функционисању Европске уније.

од 14. јуна 1985. и 19. јуна 1990. године којима су се поједине државе чланице Заједнице биле договориле да међусобно уклоне граничне прелазе, усагласе услове и поступке за добијање виза према држављанима трећих држава, као и да међусобно јачају полицијску, царинску и правосудну сарадњу. Шенгенске одредбе су ступиле на снагу 26. марта 1995. године и примењивале су их Француска, Немачка, државе Бенелукса, Шпанија и Португалија. Током 1996. године овим државама су се придружиле Италија, Грчка, Аустрија, Данска, Финска и Шведска као и две државе које нису чланице Уније, Норвешка и Исланд. Споразуми из Шенгена су, уз правне тековине проистекле из њиховог спровођења, уграђени у уговор о Европској унији уговором из Амстердама 1999. године. Нове чланице примљене у Унију 2004. године су се пак обавезале да преузму тековине Шенгена у целости, с тим што су само неке од њих у могућности да их у потпуности примене, а реч је о: Мађарској, Чешкој, Словачкој, Пољској, Словенији, Естонији, Литванији, Летонији и Малти. Швајцарска се 2009. године такође придружила подручју Шенгена, док Велика Британија, Ирска и Данска само у неким деловима примењују тековине споразума из Шенгена.²¹

Бирачко право држављана Европске уније

Према члану 22 став 1 уговора о функционисању Европске уније држављанин Европске Уније који борави на територији друге државе чланице, а при томе не поседује држављанство ове последње, има бирачко и право да буде биран на општинским изборима у држави чланици у којој је настањен, под истим условима као и њени грађани. Савет је надлежан да уреди начин примене овог права доносећи мере, с тим у вези, путем примене посебног законодавног поступка. Одредба о учешћу грађана Европске уније на локалним изборима уграђена 1993. године Мастришким уговором у уговор о Европској заједници оцењена је као једна од најсмелијих и проузроковала је промену Устава у више држава чланица. Право учешћа на националним општинским изборима у суштини није било везано за економске активности Уније, већ је било непосредна последица увођења држављанства Европске Уније.²² Као и у предходном случају Савет је уредио начине вршења овог права.²³ Установљено је начело „националног третмана” држављана Уније

²¹ Интернет: <http://www.europa.eu>, 17.8.2008., Ch. Gavalda, G. Parleani, *Droit des affaires de l' Union europeenne*, Litec, 5 edition, , 2006, p. 171.

²² Ph. Manin, *Les Communautés européennes*, L' Union européenne, Pedone, Paris, édition 1998, p. 113.

²³ Директива Савета од 19.12.1994.

који им обезбеђује да уживају иста права у овој области као и грађани државе у којој бораве. Државама чланицама је ипак, остављена могућност да места председника и потпредседника локалног органа власти резервишу искључиво за своје грађане као и да не дозволе држављанима Уније изабраним у локалне органе, да учествују у избору посланика једног од већа Националне скупштине. Грађанин Уније настањен у једној од држава чланица, иако није њен држављанин, има право да гласа и буде биран на изборима за Европски парламент у тој држави, под истим условима као и њени грађани.²⁴ Када је у питању коришћење овог права, овом одредбом стављена је тачка на разлике у решењима које су постојале од државе до државе чланице. Разлике су се појавиле као логична последица одсуства јединственог изборног закона који би важио за територију целе Уније. Начин примене права гласа на изборима за Европски парламент уређује Савет на основу посебног законодавног поступка, тј. једногласном одлуком по консултовању Европског парламента.²⁵ Тако је Савет 6. децембра 1993. године, усвојио директиву којом је одређено да гласање у држави боравка искључује право гласа у држави порекла, чиме се спречава двоструко гласање. Бирач је дужан да изричито изрази жељу да гласа у држави у којој је настањен. Лице коме су одузета грађанска права у држави порекла не може да ужива иста у држави боравка.

*Право на подношење петиција, на грађанску иницијативу
и обраћање заштитнику грађана*

Држављани Европске уније имају право на подношење петиција Европском парламенту.²⁶ Ово право се ближе регулише одредбама члана 227 уговора о функционисању Европске уније. Иначе, право на подношење петиција изворно је било предвиђено унутрашњим правилником Парламента, да би било озваничено уговором из Мадрихта 1993. године. Петиције могу да се поднесу појединачно или колективно у договору са другим грађанима Уније или лицима. Коришћење овог права је одобрено не само држављанима Уније, већ и физичким и правним лицима која су настањена или која имају статутарно седиште у једној од држава чланица. Подношење петиције условљено је темама везаним за активности Уније, те Европски парламент у том контексту разматра да ли ће да прими петицију. Грађани Европске уније

²⁴ Члан 22 став 2 уговора о функционисању Европске уније.

²⁵ Члан 22 став 2 уговора о функционисању Европске уније.

²⁶ Некадашњи члан 21 уговора о Европској заједници. Садашњи члан 24 уговора о функционисању Европске уније.

имају право и на грађанску иницијативу.²⁷ Европски парламент и Савет на основу редовног законодавног поступка уређују коришћење права на грађанску иницијативу, укључујући и питање минималног броја држава чланица из којих грађани који подносе иницијативу треба да буду пореклом. У том смислу чланом 11 уговора о Европској унији одређено је да најмање милион грађана Уније пореклом из држава чланица, чији број не сме да буде „занемарљив,“ може да се обрати Комисији са иницијативом да ова последња у оквиру својих надлежности формулише предлог правног акта. Предлог о коме је реч треба да се односи на питања за која грађани сматрају да захтевају усвајање правног акта. Грађани Уније имају право да се обрате европском „заштитнику грађана.“²⁸ Реч је о једној од новина уведеној уговором из Мастрихта која је проистекла из сличне функције која је постојала у многим државама чланицама (Шведска, Француска). Европски заштитник грађана је задужен да прима жалбе физичких и правних лица, као и лица стално настањених у државама чланицама у вези са радом служби и институција Уније.²⁹ На основу притужби за које сматра да би могле да буду основане, на личну иницијативу или пак на основу притужби које му је проследио члан Европског парламента, заштитник грађана истражује да ли постоје аномалије у раду европских институција. Путем подношењем извештаја заштитник грађана обавештава Европски парламент и институцију чији рад је доведен у питање о резултатима истраге. На основу истрага које је спроводио заштитник грађана припрема и годишњи извештај који доставља Европском парламенту. Европски парламент бира заштитника грађана по окончању избора за чланове Европског парламента. Његов мандант одговара посланичком мандату, тако да износи пет година и обновив је.³⁰ Услови који се траже од кандидата за ову функцију су поседовање држављанства Уније, морални интегритет и одређено правно искуство. Приликом преузимања функције, заштитник грађана се обавезује пред Судом правде да ће независно и непристрасно да врши своју дужност. Уколико прекрши преузете обавезе, Европски парламент може да затражи од Суда правде његово разрешење. Током манданта, Заштитник грађана не може да врши ни једну другу политичку, управну или професионалну активност.

²⁷ Члан 24 уговора о функционисању Европске уније.

²⁸ Члан 24 уговора о функционисању Европске уније.

²⁹ Члан 228 уговора о функционисању Европске уније.

³⁰ Члан 228 став 2 уговора о функционисању Европске уније.

Заштита држављана Европске уније на територији трећих држава

У складу са чланом 23 уговора о функционисању Европске уније, грађанин Уније ужива на територији треће државе, на којој држава чланица чији је држављанин нема дипломатско представништво, заштиту дипломатских и конзуларних представништава свих држава чланица Уније под истим условима као њихови грађани. Ближа примена овог члана регулисана је одлуком “представника држава чланица окупљених у Савету”³¹ којом је предвиђено да држављани Уније уживају конзуларну заштиту односно помоћ у случају смртог случаја, несреће или озбиљне болести, хапшења, притвора, претрпљеног насиља, као и право на доделу средстава за повратак у земљу под условом да на територији треће државе нема њиховог дипломатског представништва. Додељивање финансијске помоћи грађанину Уније условљено је пристанком његове матичне државе. У међународном праву није неуобичајено да држава без дипломатског представништва у другој држави, замоли њој пријатељску трећу државу која такво представништво има, да преузме дипломатску заштиту њених грађана. Међутим, пружање овог вида помоћи захтева бар прећутну сагласност треће државе на којој се држављанин Уније у том тренутку налази,³² јер према обичајној норми међународног права пружање конзуларне заштите подразумева “повезаност држављанством” повређеног лица са државом која му пружа помоћ.³³ С тим у вези, уговором о функционисању Европске уније одређено је да државе чланице требају да предузму све неопходне мере, као и да покрену одговарајуће међународне преговоре, не би ли обезбедиле дипломатску заштиту о којој је реч.³⁴ Савет је са своје стране овлашћен да путем посебног законодавног поступка, а по консултовању Европског парламента, усвоји директиве које успостављају мере сарадње и координације да би се олакшала предметна дипломатска заштита.

IV) УСЛОВИ ПРИСТУПАЊА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Статус државе

Према тумачењу члана 49 уговора о Европској унији,³⁵ кандидат за приступање Унији треба да има државне одлике тј. територију, становништво

³¹ Одлука од 19.12.1995., JOCE L. 314/73.

³² Ph. Manin, op.cit., p. 114.

³³ СИ, “Notthebohm”, 6.4.1955., Rec. 1955; Barcelona Traction, 5.2.1970., Rec. 1970

³⁴ Члан 23 уговора о функционисању Европске уније.

³⁵ Некадашњи а и санашњи члан 49 уговора о Европској унији.

и организовану политичку власт, као и да буде међународно признат.³⁶ У овом контексту извесни *проблеми* могу да се јаве приликом пријема у Унију држава које нису у целости територијално или уставно одређене и уређене, као што је то био случај Кипра, или би евентуално могао да настане приликом пријема Босне и Херцеговине или Србије с обзиром на спор ове последње са појединим чланицама Европске уније око статуса Косова.

Географски критеријум

Из одредби члана 49 уговора о Европској унији јасно проистиче да територија државе кандидата треба у потпуности или бар делимично да се налази на европском континенту. Стога су неосноване тезе о могућем ширењу Европске уније на државе северне Африке или Азије. У том смислу Савет није ни узео у разматрање кандидатуру Марока из 1985. године јер се територија ове државе налази на афричком континенту.³⁷ С друге стране, за чланство у Европској унији формално је довољно и да се ужи део државне територије налази на Европском континенту, што је случај са Турском или Русијом. Доказ за претходни закључак лежи у чињеници да кандидатура Турске није формално оспоравана због географских разлога, иако се велики део територије ове државе налази у Азији.

Демократски политички систем, поштовање људских права и права мањина

Демократски политички систем и поштовање људских права изворно су били прећутни услови за приступање Европској економској заједници односно Европској унији. Тако на пример, Грчка која је 1961. године закључила споразум о придруживању са Европском економском заједницом није могла да преговора о приступању све док је у држави била на власти војна хунта (1967–1974. година).³⁸ Демократски политички систем, поштовање људских права и права мањина постају и формални услов за улазак у Европску унију, са доношењем уговора из Амстердама 1999. године.³⁹ Према одредбама уговора из Лисабона из 2009. године кандидат се

³⁶ Ph. Manin, *L' Union européenne*, Pedone, N 6, Paris, 2005., p. 103; J.-P. Jacque, *Droit institutionnel de l' Union européenne*, Dalloz, 5 edition, Paris, 2009., p. 113.

³⁷ J.-P. Jacque, *op. cit.*, p. 114.

³⁸ Ph. Manin, *L' Union européenne*, Pedone, N 6, Paris, 2005., p. 105.

³⁹ Начела садржана у некадашњем члану 6 став 1 уговора о Европској унији.

обавезује не само да поштује већ и да промовише⁴⁰ заједничке вредности држава чланица садржане у члану 2 уговора о Европској унији, тј. начела људског достојанства, слободe, демократије, једнакости, правне државе, људских права укључујући и права мањина. У претходно поменутом члану даље се појашњава да су друштва држава чланица карактеристична по плурализму, одсуству дискриминације, толеранцији, правди, солидарности и једнакости између жена и мушкараца.

Тржишна привреда и економска развијеност

Неписано правило је да држава кандидат треба да има тржишну привреду засновану на приватној својини и слободи предузетништва, као и да треба да буде довољно економски оспособљена да њена предузећа могу да се укључе и издрже конкуренцију на унутрашњем европском тржишту.⁴¹ Европски савет је на састанцима у Копенхагену 1993. и Мадриду 1995. године нагласио важност овог услова у контексту пријема у Унију држава из источне Европе које су дуго биле ван система тржишне привреде.⁴²

Правне тековине Уније

Држава кандидат за улазак у Унију обавезује се да ће без условљавања да прихвати правне тековине Европске уније (*acquis communautaire*), односно уговоре о оснивању, и различите прописе које је ова донела. Обавеза да се прихвати у целости изворно и изведено право Европске уније јесте услов за отварање преговора о приступању. Новопримљена држава може да затражи привремена одступања од пуне примене права Уније у току прелазног периода за поједине области. Споразумом о приступању, држава кандидат се обавезује да учествује у свим интерним споразумима закљученим између држава чланица, као и у споразумима које је унија закључила са трећим странама.⁴³ Пријем у Европску унију ипак у крајњој линији зависи од једногласно донете одлуке свих држава чланица у Савету, на основу мишљења Комисије и сагласности Европског парламента.⁴⁴ При томе се критетијуми изборности које је утврдио Европски савет у овом контексту

⁴⁰ Члан 3 став 1 уговора о Европској унији.

⁴¹ Ph. Manin, L'Union européenne, Pedone, N 6, Paris, 2005., p. 107.

⁴² J.-P. Jacque, Droit institutionnel de l'Union européenne, Dalloz, 5 edition, Paris, 2009., p. 115.

⁴³ Ph. Manin, L'Union européenne, Pedone, N 6, Paris, 2005., p. 106.

⁴⁴ Члан 49 уговора о Европској унији.

узимају у обзир.⁴⁵ Пријем у Европску унију последњих година све више зависи од могућности Уније да интегрише нову чланицу, односно од способности њеног институционалног система да функционише и да доноси ефикасно одлуке без обзира на приступање нових држава. Релативно закашњење у вези са пријемом Хрватске у Европску унију треба посматрати не само кроз призму унутрашњих проблема Хрватске (испурука осумњичених за ратне злочине Међународном суду у Хагу, гранични спор са Словенијом) већ и у контексту неуспеха у реализацији уговора о Европском уставу 2005. као и у преговорима о доношењу уговора из Лисабона 2009. године којима је институционални систем Европске уније учињен ефикаснијим.

V) ИЗВОРИ

- Berthu, Georges, Souchet, Dominique, *Le traité d'Amsterdam contre la démocratie, Liberté politique*, Paris, 1998.
- Cartou, Louis, *L'Union européenne*, Dalloz, 2 edition, Paris 1996.
- Gavalda, Christian, Parleani, Gilbert, *Droit des affaires de l'Union européenne*, Litec, 5 edition, Paris, 2006.
- Isaac, Guy, Blanquet, Marc, *Droit general de l'Union européenne*, Sirey, 10 edition, Paris, 2012.
- Jacque, Jean-Paul, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Dalloz, 5 edition, Pfharis, 2009.
- Ligneul, Nicolas, Tambou, Olivia, *Droit europeen du marche*, Ellipses, Paris, 2006.
- Manin, Philippe, *L'Union européenne*, Pedone, N 6, Paris, 2005.
- Moreau Defarges, Philippe, *Les institutions européennes*, Arman Colin, Paris, 1998.
- Sauron, Jean-Luc, *Comprendre le traite de Lisbonne*, Gualino editeur, Paris, 2008.
- Зечевић, Слободан, *Европска унија – Право и институционални систем*, Европски универзитет, Београд, 2011.

VI) ЗАКЉУЧАК

Јачање европског идентитета услед развоја европске интеграције не значи истовремено брисање националних идентитета грађана држава чланица, што је иначе процес карактеристичан за класичне федералне државе. Напротив, уговор о Европској унији наглашава да Унија поштује национални идентитет

⁴⁵ Нова одредба уграђена у члан 49 уговором о Европској унији из Лисабона.

држава чланица.⁴⁶ Међутим, припадништво Унији захтева уважавање одређених вредности⁴⁷ попут поштовања људског достојанства, слободe, демократије, једнакости, правне државе и људских права. Заправо Европска унија се залаже за плуралистичко друштво карактеристично по забрани дискриминације, толеранцији, правди, солидарности и једнакости полова. Држава чије је унутрашње уређење у супротности са наведеним принципима нема никакве шансе да приступи Европској унији. Поштовање претходно поменутих начела заправо моделира европски идентитет јер искључује било који облик тоталитаризма било да је он идеолошке или религиозне природе. Данашња Европска унија је утемељена на најпозитивнијим аспектима европског историјског наслеђа у чијој су основи антика и хришћанство. У овом контексту можемо примера ради, да посматрамо обавезну примену начела демократије као наслеђе античке Грчке или моногамног брака као хришћанске институције. Иако Европска унија има своју територију, треба имати у виду да је реч о збиру националних територија држава чланица чији територијални интегритет и унутрашњи јавни ред и мир обезбеђују национални органи. У области одбране и унутрашњих послова Европска унија заправо заступа ставове засноване на међудржавним договорима њених чланица. Поседовање држављанства Европске уније везује се за поседовње држављанства једне од држава чланица. Дакле, држављанство Уније заправо представља плус који Европљанима обезбеђује додатна демократска и људска права попут учешћа на европским парламентарним или локалним изборима ван државе чланице порекла, слободу кретања и боравка на територији Уније, као и дипломатску заштиту на територији трећих држава. Међутим, економске слободе које је промовисала Европска унија у смислу слободне трговине, кретања радника или слободног пружања услуга унутар европског тржишта допринеле су повезивању људи, бољем разумевању, већој међунационалној толеранцији и јачању заједничког европског идентитета.

⁴⁶ Члан 4 уговора о Европској унији.

⁴⁷ Члан 2 уговора о Европској унији.